

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

EXEMPLAR (FOLKLORE) 2015

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 25

Memorandamo ona o na le maqephe a 5.

KAROLO YA B: TSA BOHOLOHOLO**POTSO YA 1: POTSO E TELELE****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela le MJ Mosia**

Boholo ba ditshomo tsa Basotho bo ne bo reretswe haholo boikgathollo ka malapeng ka phirimana, empa di ne di fupere thuto e itseng, haholo bakeng sa letlobo le letjha. Leha ditshomo di bua ka dintho tse ngata, boholo ba tsona di itshetlehile mothong. Ke ka hona re fumanang diphoofolo di ne di nehwa maemo a botho, sepheo e le ho fetisa thuto e itseng.

Mehleng eo ya bohoholo ditshomo di ne di ka eletsa, hlokomedisa, kgalema kapa tsa laya letlobo lena le letjha mabapi le tsa bophelo ka kakaretso. Thuto, kgalemo le dikeletso e ne e le mokokotlo wa ditshomo tsa Basotho.

Jwalo ka ditshomong tse ding tsa diphoofolo le batho, tshomong ena ya *Phiri le motho* re phetelwa pale e sebedisang phoofolo e mothofaditsweng. Phiri e etsa diketso tsa batho mme e kgona le ho bua. Ho na le molaetsa o itseng o fetiswang ke tshomo ena.

Ntlha ya pele eo re e elellwang ka pele paleng ena ya *Phiri le motho* ke *botshepehi* le *tshebedisanommoho* tse renang dipakeng tsa motho le diphoofolo, ho kenyeleditswe le Phiri. Tshomong ena re kopana le Phiri a tshwasitswe ke sefi. Phiri o lekile ho itshwasolla sefing seo empa a hloleha. O kotsometse moo nako e telele hoo a bileng a lapa. Phiri a qetella a entse qeto ya hore o tla kopa thuso ho mang kapa mang ya fetang ka tsela.

Motho wa pele ya fetileng moo ke Phokojwe. Phiri o ile a kopa Phokojwe hore a mo thuse empa Phokojwe a hana. A bolela hore ha a ka mo pholosa, Phiri o tla mo ja ha a se a tshwasolohile. Phokojwe a hana mme a iphetela. Ho se neng ha tla feta motho. Eitse ha motho a bona Phiri a tshwasitswe a mo qenehela. Ka tumellano ya hore Phiri a ke ke a batla ho mo ja, motho a tshwasolla Phiri lerabeng.

Hang hoba Phiri a tshwasollwe, a tsebisa motho hore jwale o tliho ho mo ja kaha o shwele ke tlala. Motho a kopa Phiri hore a se phakise ho mo ja, ba mpe ba tsamaye ba botse batho ba bang ba bararo ho utlwa hore na ke toka hore e re a thusitse motho, e be motho eo o batla ho mo tsohela matla le ho mo bolaya. Phiri a dumela.

Phoofolo ya pele eo ba e botsitseng e bile Tweba. Tweba a latola le ho bontsha hore ha ho toka tabeng ena. Ya bobedi ya e ba Ntja. Ntja le yena a latola hore ha ho toka tabeng eo. Le ha diphoofolo tsena di arabile ka tsela eo, Phiri a nna a phehella hore o batla ho ja motho hoba yena o shwele ke tlala.

Phoofolo ya boraro eo ba e botsitseng e bile Tshwene. Hoba Tshwene a hlalose tswene qaka ena, a sisinya hore ho uwe lerabeng leo ho buuwang ka lona a tle a utlwisise hantle sena seo ho thweng se etsahetse. Ha ba fihla lerabeng Tshwene a kopa Phiri ho kena lerabeng hore a mo bontshe hore o ne a tshwasehile jwang. Phiri a fela a kena lerabeng leo ka tsela eo a neng a tshwasehile ka yona. Tshwene a laela Phiri ho notlela lemati la sefi e le hore a tle a bone hantle kamoo a neng a tshwasehile kateng. Hoba a etse seo, Tshwene a bolella motho hore ba tsamaye ba siye Phiri a tshwasehile jwalo. Ba fela ba siya Phiri a le maemong a hae a pele.

Tshomo ena e na le kamano e tebileng le puo tsa bohlae (maele le maelana) tsa Basotho. Thuto ena e lohelleltswe maelaneng ana a reng motho e mong le e mong o lokela ho dula a fadimehile, e se re ka mohlomong a *ikenya tshotso dinaleng*. Ka bokgutshwane re ka re maelana ana a kgutsufatsa molaetsa wa tshomo ena. Tshomong ena re bona hore motho e le yena ya ipileditseng mathata ka ho thusa Phiri. Phiri o mo leboha ka ho batla ho mo ja. Ka kakaretso ditshomo di reretswe ho eletsa, ho hlokomedisa, ho kgalema kapa ho laya mabapi le tsa bophelo.

[25]

KAPA

POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANYANE

KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela le MJ Mosia

- 2.1 Seroki se phafa Morena Moshoeshe. ✓ (1)
- 2.2 Phetapheto ya mantswe e qalang/hlaahlela a qalang/neheletsano. ✓ (1)
- 2.3 Ya rokwang o tshwantshiswa kapa o bapiswa le lerumo. ✓ (1)
- 2.4 Ke mela ya 3, 4, 12. ✓ (1)
- 2.5 Dithoko ha di na ditemanathoko di na le mela feela e etsang seripa sa mehopolo e latelanang/Di boledisa bonatla ba bahale ka nako tsohle. ✓ (1)
- 2.6 Lentswe 'maisao' le bolela ka nako e tlang kapa lemong se tlang. ✓ ✓ (2)
- 2.7 Ke lentswe Tshoanyane. ✓ (1)
- 2.8 Hobane kgomo ke phoofolo e ratwang le ho hlontjhwa haholo ke Basotho. ✓ ✓ (2)
- 2.9 Ke taba ya hore Mmutlanyana o ka kgona ho phelekanyetsa diphoofolo tsohle ntle le hore di lemohe hore Mmutla o bapala ka tsona/Phoofolo e kgolo e bileng e le bohale/matla jwalo ka tau e ka etsa setswalle le phoofolo e nyane jwalo ka Mmutlanyana. ✓ (1)
- 2.10 Diphoofolo tse ileng tsa bitswa ke Mmutlanyana di ile tsa qetella di shwele kaofela ka baka la bothoto ba ho mamela Mmutlanyana ha a re Taumoholo o shwele. ✓ ✓ (2)
- 2.11 Ke phoofolo e bohlae/e masene/e kgonang ho itshwasolla mathateng ka baka la bohlae ba yona. ✓ ✓ (2)
- 2.12 Ke Mmutlanyana/Taumoholo. Boholo ba diketsahalo di etsahala pakeng tsa bona ba le babedi ho tloha qalong ho fihla qetellong. ✓ ✓ (2)
- 2.13 Tomatso e iponahatsa moo diphoofolo di thabileng di tletseng lesaka di nahana hore Taumoholo o shwele, empa ho se jwalo yaba qetellong e ba tsona tse bolauwang ka sehloho. ✓ ✓ (2)

- 2.14 Kgoho e ne e balehela lefu la sewa le neng le hlasetse bommaditshibana. ✓ (1)
- 2.15 Ke hobaneng Tlhapi e ne e le motswalle wa sebele a bile a na le pelokeletsisi. ✓ ✓ (2)
- 2.16 Ke Kgoho. Boholo ba ditaba tsa tshomo ee di bua ka yena. ✓ (1)
- 2.17 Ke hobane Kgoho, Tlhapi le Leeba di ne di phela hamonate mmoho e le baahisane ba utlwanang. ✓ (1)
- 2.18 Ke lehodimo le lefatshe. ✓ (1)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA B: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: DITHOKO TSA BOHOLOHOLO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
<p>DIKAHARE</p> <p>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshkatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.</p>	<p>-Karabelo e hlahisitse ka tsela e babatsehang: 14–15</p> <p>-Karabelo e hlahisitse ka bokgabane: 12–13</p> <p>-Sehlooho se manollotswe ka botebo</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhehswang ho tswa sengolweng</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso mme o manollotse sehlooho ka bokgoni</p> <p>-O hlahisitse karabelo ke e batlang e anela</p> <p>-Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang</p> <p>-Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala</p>	<p>-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo</p> <p>-Tse ding tsa dintlha di tshhehisa sehlooho</p> <p>-Dintlha tse ding di tshheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa</p>	<p>-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo</p> <p>-Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhehisa sehlooho</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho</p> <p>-Boiteko bo fokolang ba ho araba potso</p> <p>-Dintlha ha se tse kgodisang</p> <p>-Mohlalobuwa ha a utlwisiso hantle mofuta ona wa sengolwa</p>
MATSHWAO A 15	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
<p>SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO</p> <p>Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole nehelano e nang le neeletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlooho tse sebedisitsweng temeng.</p>	<p>-Sebopeho se momahaneng</p> <p>-Selelekela le qetelo di a babatseha</p> <p>-Dintlha di utullotsweng hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng</p> <p>-Tshebediso ya puo, sehlooho le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala</p>	<p>-Sebopeho ke se hlakileng mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang</p> <p>-Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitse ka tsela e momahaneng</p> <p>-Dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang</p> <p>-Puo, sehlooho le setaele boholo di nepahetse</p>	<p>-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeho</p> <p>-Tlhalohanyong le momahano di teng leha di kgera</p> <p>-Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehlooho le setaele tsona di batla di loketse</p> <p>-Tlhalohanyong ya mehopolole e a haella, ha e hlalohanyehang mme ha e na momahano</p> <p>-Puo ya diratswana e batla e nepahetse</p>	<p>-Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng</p> <p>-Mehopolole ha e hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang</p> <p>-Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse</p> <p>-Sehlooho le setaele ha di a lokela mosebetsi</p> <p>-Puo ya diratswana e fosahetse</p>	<p>-Kgaello ya ho rala sebopeho ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole</p> <p>-Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo</p> <p>-Puo ya diratswana e fosahetse</p>
MATSHWAO A 10	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	SP =
Matshwao ohle	25	